

PALČIVÁ OTÁZKA ČESKÉHO EKUMENISMU

Tomáš Špidlík SJ

Mnoho se dá povědět o náznacích a projevech ekumenismu v naší zemi. V této souvislosti rádi připomínáme velehradské unionistické sjezdy, arcibiskupa Stojana a všecko, co s tím souvisí. Jsou to hnutí, na která jsme právem hrdi. Svým způsobem jsme přešli dobu. Ale je tu něco, co zaráží. Je to ekumenismus, který se obrací ke slovanským bratřím, tedy většinou za hranice naší vlastní země. Nebylo by dobré poohlédnout se také po svém vlastním poli?

Ekumenismus vzniká z bolestného pocitu rozdělenosti mezi křesťany. Ale i my sami jsme byli a jsme ve svém vlastním národě rozděleni od dob husitských. Každá rozpolcenost má periody bojovného postoje, periody apologetických diskusí, periody vzájemné netečnosti. Hlas dnešní doby by měl být sblížení, přátelské porovnání a hledání společného dobra. Jak je tomu v našem případě? 10. a 11. září loňského roku (1981) pořádala římská Křesťanská akademie v Brixenu symposium pro naše krajany a téma bylo: *Mistr Jan Hus, jeho osoba a jeho význam*. Sešli se tu nejenom Češi katolíci, ale také Češi evangelíci, českobratřští a jedna přednáška byla také z úst někoho, kdo stojí, jak sám řekl, mimo náboženské pole. K čemu se došlo? Bylo by směšné předpokládat, že rozřeší skupinka několika lidí problém, který po staletí prudce vířil vody našeho národního života. Ale něco pozitivního přece jen vyplyne z každého vzájemného setkání.

Na prvním místě tu byli ovšem historikové. Šlo o to, co je v myšlence Jana Husa originálního a co už se silně projevovalo před ním, jako např. úsilí o reformu církevních struktur a mravů, časté přijímání laiků apod.

Pak přišla otázka filologie a znovu se musil konstatovat velký vliv Mistra Jana na český jazyk a jeho zásluhy o pravopis. Ale nakonec přišel na řadu hlavní problém, otázka teologická: Jak to bylo vlastně s ortodoxií Mistra Jana, s jeho wiklefismem? Víme dobře, že studie belgického benediktina De Vooghta se pokouší Husa rehabilitovat docela po stránce doktrinální, ukázat jeho katolicitu. Na sympoziu se jeden referát spíše soustředil na to, jak zbytečné a tragické bylo, že slavný betlémský kazatel se dal vést špatnou ekleziologií Angličana.

Ale osobně jsem nejvíce ocenil přednášku evangelického teologa, dnes rektora bazilejské univerzity, Jana Milíče Lochmana. Mluvil o Husově postoji k pravdě, o jejích, řekli bychom rozměrech, mezi nimi je ovšem i rozměr ekleziologický. Jaký vztah má osobní přesvědčení o pravdě k evangeliu a k církvi? Lochman je přesvědčen, že pozice Mistra Jana není wiklefistická v tom smyslu, jak se to mechanicky tvrdí. Hus církev uznává. Nepopíral ani autoritu koncilu. Vždyť dobrovolně přišel do Kostnice, aby se ospravedlnil. Žádal však jako podmínku, aby mohl diskutovat, aby se k pravdě došlo dialogem. Kostnický koncil mu bohužel nedovolil to, nač později přistoupil husitům v Basileji — diskusi. Protože obě strany v Kostnici stály pevně na své pozici, došlo k tragédii. V tomto pojetí by se nám Mistr Jan jevil jako vzdálený, nepochopený předchůdce něčeho, oč se tolik zasadil 2. vatikánský sněm: kolegialita a dialog.

Bylo tomu skutečně tak? Nechme historikům a teologům dále volné pole práce a hledání pravdy. Víc než zjištění konkrétní skutečnosti musíme ocenit postoj k celému problému Husa a husitství. Čím to je, že tu bylo tolik polemiky a tolik napětí? Uvažujeme-li střizlivě, srovnáváme-li tuto otázku s jinými, podivíme se jisté nenormálnosti.

Mluvíme např. o Dostojevském. Může o něm mluvit pravoslavný, katolík, evangelík. Každý tam najde něco velmi pěkného pro sebe. O něčem jiném zase třeba řekne: Ten a ten postoj nemůžeme přijmout. Ale to se řekne s úplným klidem, bez jakékoli výčitky nebo podceňování Dostojevského. Se stejnou rovnodušností mluvíme o Heideggerovi, Sartrovi a nevím o kom, kteří jsou od křesťanství daleko. Ve starých církevních otcích najdeme často nesprávnosti v nauce v tom nebo v onom bodě, a přesto jejich autorita v církvi trvá. Čím to je, že jméno Husovo bylo hned znamením odporu a jakési podrážděnosti? Je to nedostatek snášenlivosti z naší katolické strany v tomto bodě? Právě v tomto bodě je přínos evangelického profesora teologie velmi hojivý. Ukázal, že by tu mělo jít o otázky čistě náboženské. Bohužel se Husovy osoby často zneužívalo a dosud zneužívá jako symbolu pro něco, čím nebyl.

Myslím, že právě tato okolnost ovlivnila silně i postoj nás katolíků. Byli jsme zvyklí, že se špínilo a strhávalo to, co je nám svaté, naše náboženské hodnoty, pod praporem, na němž vlál Mistr Jan Hus. Naše antipatie podnícená přirozenou sebeobranou, se pak podvědomě obrátila proti němu, místo proti těm, kdo se za něho schovávali.

Je totiž absolutně neekumenický čin udělat z člověka prapor, ve znamení kterého se bojuje proti jiným. Člověk je tu ne svěť k tomu, abychom skrze něho lépe druhé pochopili. Bohužel to, čemu se říká pohrdavě fangličkářství, je jistě jednou z našich národních slabostí. Osoby se tu stávají jménem a jméno se stává symbolem odporu. Děje-li se to v politice, kde se považuje boj strany proti straně za povinnost, to se nás netýká. Ale není vhodné ani mravné přenášet tento postoj do náboženství.

Jsme proto vděčili všem, kdo problém Mistra Jána Husa vrátí tam, kam patří, tj. na pole zájmu náboženského. V tom okamžiku se stane zajímavý pro všechny křesťany. Když odpadnou komplexy, uvidíme tu jako všude jinde v historii část sebe, svých vlastních problémů a tužeb a pak se uskuteční staré husitské heslo: Pravda Páně zvítězí. Dokud budeme to slovo „Páně“ vědomě a svévolně vynechávat, pravda sama nezvítězí.

Nový život (Řím) 1982, 1–2.